

mgr Paweł Kłobukowski

Streszczenie rozprawy doktorskiej „Zasobowe uwarunkowania przedsiębiorczości w gminach”.

Praca wykonana pod kierunkiem dr hab. Jacka Pasiecznego

Dysertacja poświęcona została tematowi badawczemu związanemu z przedsiębiorczością lokalną i wpływem zasobów na jej ilość. W pierwszych rozdziale przedstawione zostały teorie z zakresu rozwoju regionalnego. W drugim zaprezentowano stan wiedzy z zakresu przedsiębiorczości. W trzecim rozdziale autor skupił się na opisanu metodologii badania, uzasadnieniu wybranego tematu i przedstawieniu luki badawczej. Czwarty rozdział poświęcony został stworzeniu modelowi regresji liniowej. Piąty, ostatni rozdział, zawiera wnioski z przeprowadzonego badania jakościowego.

Na podstawie analizy literatury autor sformułował 6 hipotez badawczych:

Pierwsza hipoteza (H1) zakłada, że kapitał ludzki (zoperacjonalizowany za pomocą odsetka ludzi z wyższym wykształceniem) jest dodatnio skorelowany z liczbą przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców.

Druga hipoteza (H2) zakłada, że kapitał społeczny jest również dodatnio skorelowany ze zmienną wyjaśnianą.

Trzecia hipoteza (H3) zakłada dodatnią korelację pomiędzy liczbą przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców a wysoką atrakcyjnością turystyczną gminy.

Czwarta hipoteza (H4) mówi o dodatniej korelacji pomiędzy liczbą przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców a umiejscowieniem gminy w aglomeracji miejskiej.

Piąta hipoteza (H5) zakłada, że kreowanie przedsiębiorczości przez władze lokalne jest zjawiskiem śladowym, a rozwój przedsiębiorczości determinowany jest głównie poprzez zasoby danej gminy. Z tego powodu model regresji liniowej będzie miał wysoką wartość wyjaśniającą.

Ostatnia, **szósta hipoteza (H6)**, odnosi się do zarządzania strategicznego gminą. Zakłada ona, że aby strategia gminy powodowała wzrost ilości podmiotów gospodarczych, to w jej realizację musi być zaangażowany wójt/burmistrz lub prezydent gminy. Jego osobiste zaangażowanie jest kluczowe. Hipoteza odnosi się do badań jakościowych.

Dysertacja bada zasobowe uwarunkowania przedsiębiorczości w gminach, odwołując się do procesu przedsiębiorczego w kontekście regionalnym i teorii wzrostu endogenicznego. Nowa teoria wzrostu kładzie duży nacisk na wzrost endogeniczny oraz rolę wiedzy, jako czynnika rozwoju regionalnego. Ważną zmienną wyjaśniającą są aglomeracje miejskie. W nowej teorii wzrostu, w przeciwieństwie do nowej geografii ekonomicznej, mniejsze znacznie ma czas, przede wszystkim liczy się wzrost. Podobieństwo tej koncepcji do teorii ekonomicznej Krugmana można zauważyć w traktowaniu aglomeracji jako możliwego źródła dochodów i założeniu w modelach niedoskonałej konkurencji monopolistycznej. Znacznie większy nacisk endogeniczne modele wzrostu kładą na informację i technologię (Capello i Nijkamp 2009, s. 24), jednak samo wykorzystanie wielkich skupisk miejskich w analizach jest inne: „podczas gdy aglomeracja w nowej teorii handlu i nowej geografii ekonomicznej jest wynikiem modelowania, to w nowej teorii wzrostu jest endogenną determinantą wyjaśniającą wzrost” (Capello i Nijkamp 2009, s. 24).

Autor, podczas analizy procesu przedsiębiorczego w gminach, odwołuje się do koncepcji Hindle’a (2010, s. 606), przywołującej metaforę ogrodu. Przedsiębiorca, podobnie jak ogrodnik, nie jest w stanie kontrolować wszystkich otaczających go zmiennych. Kiedy uprawiamy rośliny, efekty naszej pracy zależą także od pogody, temperatury, wiatru czy opadów. A to czy firma odniesie sukces, zależy również od czynników makroekonomicznych.

Hindle przedstawia cztery elementy procesu przedsiębiorczego:

- 1) przedsiębiorca – ludzki aktor (osoba lub grupa ludzi);
- 2) tworzony podmiot (szansa biznesowa i przedsięwzięcie);
- 3) kontekst otoczenia bliższego;
- 4) kontekst otoczenia makroekonomicznego.

Hindle w swoich analizach odnosi się do lokalnej społeczności jako ważnego elementu otoczenia przedsiębiorcy. Jego celem jest znalezienie struktury analitycznej, która ułatwi analizę przedsiębiorczości lokalnej i wdrażanie programów pomocowych. Według Hindle'a, głównym problem uniemożliwiającym wdrożenie pomocy zewnętrznej dla lokalnych społeczności (i nie tylko) jest zła diagnoza kontekstu i brak ukierunkowania działań, będące skutkiem braku ram analitycznych umożliwiających np. określenie wpływu lokalnej społeczności na proces przedsiębiorczy. Stanowi to, według autora, dużą lukę

badawczą. Na przedsiębiorczość wpływają trzy rodzaje zasobów: ludzkie, fizyczne i instytucjonalne (Hindle 2010, s. 608). Te trzy elementy stają się podstawą charakterystyki relacji lokalnego kontekstu i procesu przedsiębiorczego.

Główną zmienną wyjaśnianą jest liczba przedsiębiorstw wpisanych do bazy REGON na 10 tys. mieszkańców. Aby zweryfikować większość postawionych w dysertacji hipotez autor stworzył model regresji liniowej za pomocą metody najmniejszych kwadratów. Daje ona nieobciążone i efektywne estymatory pod warunkiem, że spełnione są założenia Klasycznego Modelu Regresji Liniowej. Analizie poddano wszystkich gmin w kraju (z wyjątkiem braków danych). Oparto się głównie na danych z Banku Danych Lokalnych, jak również na tych pozyskanych od Google, natomiast część zmiennych zero-jedynkowych stworzono na podstawie wybranych kryteriów.

Zmienne wyjaśniane zopercjonalizowano następująco:

- Kapitał ludzki – odsetek mieszkańców z wyższym wykształceniem;
- Kapitał społeczny – liczba zarejestrowanych stowarzyszeń na 10 tys. mieszkańców;
- Położenie w aglomeracji wojewódzkiej – zmienna zero-jedynkowa;
- Atrakcyjność turystyczna – liczba wyszukikań w Google na mieszkańca;
- Położenie gminy w określonym województwie – zmienna zero-jedynkowa, gdzie kategorią referencyjną jest województwo zachodniopomorskie.

W analizie jakościowej uwzględniony został sam charakter przedsiębiorczości i jej powiązanie z zamożnością gmin. Autor odnosi się również do analizy konkretnych przypadków gmin. Podczas badania przeprowadzonych zostało 25 wywiadów pogłębionych, a rozmówcami byli przedstawiciele lokalnych władz, przedsiębiorcy oraz liderzy lokalni (np. prezesi stowarzyszeń, czy kierujący wspólnotami religijnymi). Doboru gmin do badania jakościowego badacz dokonał na podstawie analiz ekonometrycznych, a kryteria to: status obserwacji nietypowej, wysoki wynik reszt z modelu, pozostawanie wśród 30 gmin o największej liczbie firm na dziesięć tysięcy mieszkańców w kraju. Przeprowadzono także dwa wywiady z przedstawicielami gmin o bardzo wysokim poziomie reszt, których poziomu przedsiębiorczości nie można wytłumaczyć za pomocą analizowanych zasobów. Gminy do badania jakościowego dobrano według czterech głównych zmiennych wyjaśniających, czyli: atrakcyjności turystycznej, obecności w aglomeracji, wysokiego poziomu kapitału

społecznego oraz kapitału ludzkiego. Celem było stworzenie opisów przypadków określonych typów gmin.

Do badania jakościowego wybrano następujące gminy:

- Karpacz
- Łeba
- Mielno
- Władysławowo
- Suchy Las
- Tarnowo Podgórne
- Lesznowola
- Podkowa Leśna
- Krasocin
- Łęknica

W pierwszym etapie badania został stworzony model regresji liniowej (za pomocą metody najmniejszych kwadratów), który następnie został przekształcony do postaci logarytmów.

Source	SS	df	MS	Number of obs = 2478		
Model	234.493766	22	10.6588075	F(22, 2455) =	344.68	
Residual	75.9177676	2455	.030923734	Prob > F =	0.0000	
				R-squared =	0.7554	
				Adj R-squared =	0.7532	
Total	310.411534	2477	.125317535	Root MSE =	.17585	

ln_przedsiębior~a	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
ln_ludzki	.4794946	.0086553	55.40	0.000	.4625222	.4964671
ln_spoeczny	.0756208	.0110409	6.85	0.000	.0539703	.0972712
aglomeracja	.1294518	.0107977	11.99	0.000	.1082782	.1506255
ln_turystyka	.0207121	.0037002	5.60	0.000	.0134563	.0279679
hel	.3055209	.1771875	1.72	0.085	-.0419316	.6529734
krynica_morska	.9267026	.1777555	5.21	0.000	.5781364	1.275269
karpacz	1.63965	.1769733	9.26	0.000	1.292618	1.986683
dolnoslaskie	-.0489085	.02135	-2.29	0.022	-.0907743	-.0070427
kujawskopomorskie	-.1929891	.022178	-8.70	0.000	-.2364785	-.1494996
lodzkie	-.2436181	.0211859	-11.50	0.000	-.2851622	-.2020739
lubelskie	-.4391659	.0204643	-21.46	0.000	-.479295	-.3990368
lubuskie	-.1547316	.0258805	-5.98	0.000	-.2054815	-.1039817
malopolskie	-.1908125	.0211241	-9.03	0.000	-.2322354	-.1493896
mazowieckie	-.2285004	.0193644	-11.80	0.000	-.2664726	-.1905282
opolskie	-.1957349	.0266379	-7.35	0.000	-.24797	-.1434998
podkarpacie	-.437788	.0216074	-20.26	0.000	-.4801585	-.3954174

podlaskie		-.408201	.0231601	-17.63	0.000	-.4536164	-.3627856
pomorskie		-.0885853	.0229874	-3.85	0.000	-.133662	-.0435086
slaskie		-.175176	.0217404	-8.06	0.000	-.2178074	-.1325445
swietokrzyskie		-.379606	.0239911	-15.82	0.000	-.4266509	-.3325611
warminkomazurskie		-.3060869	.0232286	-13.18	0.000	-.3516366	-.2605372
wielkopolskie		-.072992	.0202305	-3.61	0.000	-.1126627	-.0333213
_cons		5.824715	.0434177	134.16	0.000	5.739576	5.909854

Odnosząc się do głównych zmiennych wyjaśnianych, wzrost poziomu kapitału społecznego w gminie o 1% powoduje wzrost liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w gminie o 0,07% (siedem setnych procenta). Wartość oszacowania przy zmiennej *aglomeracja* wynosi 0,14. Jeżeli kapitał ludzki – procent osób z wyższym wykształceniem w gminie – wzrośnie o 1% (względem wartości początkowej), to liczba przedsiębiorstw w gminie wzrośnie o 0,48% (a więc pół procenta). Oszacowana zależność jest więc bardzo silna, oznacza bowiem, że kapitał ludzki ma duże przełożenie na liczbę przedsiębiorstw zarejestrowanych w gminie. Natomiast analogiczny efekt dla turystyki jest dużo słabszy: wzrost wartości tej zmiennej o 1% jest związany ze wzrostem liczby przedsiębiorstw o 0,02% (dwie setne procenta). wartości 1, to liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w gminie wzrośnie o 14%. W zmiennej województwo kategorią referencyjną względem której czynione są porównania jest województwo zachodniopomorskie, charakteryzujące się najwyższym współczynnikiem przedsiębiorczości. Poziom przedsiębiorczości w pozostałych województwach odchyła się od niego w stronę ujemną, czego wyrazem są negatywne wartości oszacowań współczynników dla poszczególnych województw.

W badaniu zastosowano też interakcje między kapitałem ludzkim a turystyką:

Source		SS	df	MS		Number of obs =	2478
Model		235.622456	23	10.2444546		F(23, 2454) =	336.14
Residual		74.7890782	2454	.030476397		Prob > F =	0.0000
Total		310.411534	2477	.125317535		R-squared =	0.7591
						Adj R-squared =	0.7568
						Root MSE =	.17457
ln_przedsiębior~a		Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
ln_wyzsze		.51261	.0101706	50.40	0.000	.4926661	.5325538
ln_turystyka		-.047221	.0117517	-4.02	0.000	-.0702654	-.0241767
c.ln_wyzsze#							
c.ln_turystyka		.0451247	.007415	6.09	0.000	.0305845	.0596649

ln_spoleczny		.069571	.0110057	6.32	0.000	.0479896	.0911525
aglomeracja		.1373067	.0107968	12.72	0.000	.1161349	.1584784
hel		.1740444	.1772231	0.98	0.326	-.1734779	.5215666
krynica_morska		.8255995	.1772454	4.66	0.000	.4780334	1.173166
karpacz		1.507542	.1770246	8.52	0.000	1.160409	1.854675
dolnoslaskie		-.0499357	.0211957	-2.36	0.019	-.0914989	-.0083725
kujawskopomorskie		-.1964924	.0220245	-8.92	0.000	-.2396809	-.1533038
lodzkie		-.2440469	.0210323	-11.60	0.000	-.2852897	-.2028041
lubelskie		-.4400534	.0203163	-21.66	0.000	-.4798922	-.4002146
lubuskie		-.1533399	.0256937	-5.97	0.000	-.2037234	-.1029564
malopolskie		-.1912047	.0209708	-9.12	0.000	-.232327	-.1500823
mazowieckie		-.2327355	.0192364	-12.10	0.000	-.2704568	-.1950143
opolskie		-.1934115	.0264473	-7.31	0.000	-.2452729	-.1415502
podkarpackie		-.4365314	.0214515	-20.35	0.000	-.4785963	-.3944665
podlaskie		-.4127315	.0230041	-17.94	0.000	-.4578409	-.3676222
pomorskie		-.0914977	.0228255	-4.01	0.000	-.136257	-.0467384
slaskie		-.1712172	.0215924	-7.93	0.000	-.2135584	-.128876
swietokrzyskie		-.3756145	.023826	-15.76	0.000	-.4223356	-.3288934
warminkomazurskie		-.3103297	.0230705	-13.45	0.000	-.3555694	-.26509
wielkopolskie		-.0701849	.020089	-3.49	0.000	-.109578	-.0307919
_cons		5.78703	.0435451	132.90	0.000	5.701641	5.872419

Wyniki przeprowadzonej estymacji wskazują, że interakcja między turystyką a kapitałem ludzkim jest istotna statystycznie. Działanie to poprawiło jakość dopasowania modelu.

Podsumowując wyniki z badania ilościowego udało się potwierdzić pozytywną i istotną statystycznie korelację pomiędzy liczbą przedsiębiorstw w gminie na 10 tys. mieszkańców a:

- kapitałem ludzkim **(H1)**,
- kapitałem społecznym **(H2)**,
- atrakcyjnością turystyczną **(H3)**,
- aglomeracyjnością **(H4)**.

Uzyskano również bardzo wysoką wartość współczynnika R^2 – 0,75 (maksymalna wartość to 1). Bardzo wysoka wartość R^2 świadcząca o silnym wpływie zasobów na przedsiębiorczość oraz charakterystyka obserwacji nietypowych, pozwala przyjąć hipotezę piątą (H5) mówiącą o tym, że kreowanie przedsiębiorczości przez władze lokalne jest zjawiskiem śladowym, a jej poziom jest głównie determinowany poprzez zasoby danej gminy. Nie odnosi się to stwierdzenie do władz, które stymulują przedsiębiorczość przy uwzględnieniu zasobów kontrolowanych, ale odnosi do braku wpływu uniwersalnych narzędzi na przedsiębiorczość lub braku ich stosowania w polskich gminach. Inaczej rzecz ujmując, według modelu (znów

odnosząc się do obserwacji nietypowych), jeśli następuje skuteczne stymulowanie przedsiębiorczości w gminie, to ma ono miejsce w gminach o bardzo dużych wartościach zmiennych wyjaśniających.

Analiza zarówno badań jakościowych i ilościowych uwidacznia dużą rolę gmin turystycznych, a w szczególności nadmorskich, które bardzo silnie zakłócały przewidywanie modelu i miały bardzo wysoki poziom gęstości przedsiębiorczości. W pierwszej dwudziestce najwyższych wyników, pod względem wpisanych do rejestru REGON podmiotów gospodarczych na liczbę mieszkańców, powyższe jednostki stanowiły połowę (nie licząc Sopotu). Uwarunkowania zasobowe przedsiębiorczości na terenach gmin nadmorskich i Karpacza posiadają wiele elementów wspólnych, ale kluczowe dla analizy są różnice między tymi jednostkami. Gmina z Karkonoszy jest znacznie mniej podatna na sezonowość i ma mniejszą szarą strefę. Sezon w gminach nadmorskich silnie związany jest z wakacjami szkolnymi, które są okresem wypoczynku, zwłaszcza tradycyjnego typu turysty. Bardzo krótki sezon i olbrzymi popyt powodują nagromadzenie gości hotelowych w przeciągu dwóch miesięcy. Przedsiębiorczość w gminach nadmorskich jest determinowana sezonem turystycznym. Ważną rolę pełnią w niej przedsiębiorcy zewnętrzni oraz szara strefa. Mieszkańcy gmin nadmorskich budują swoje przychody poprzez wynajem kwater i powierzchni handlowych. Ich aktywność przedsiębiorcza ma tendencję spadkową. Lokalni przedsiębiorcy nie generują oferty dla nowego typu klientów, który zostaje przejęty przez duże sieci hoteli. Możliwą przyczyną takiego stanu jest zatłoczony i „jarmarkowy” charakter badanych gmin nadmorskich. Nowy typ turysty spędza znaczną część swojego urlopu w kompleksie hotelowym omijając sąsiadującą miejscowość. W przypadku silna marka miasta Karpacza przyciągnęła wielkie hotele do gminy. To one, w dużej mierze, doprowadziły do wydłużenia sezonu oraz pozyskały nowy typ klienta, kreującego popyt na nowe obszary działalności. Prowadzi to do zmiany charakteru przedsiębiorczości i wzrostu jej poziomu w omawianej gminie. Ważną rolę odgrywa też kapitał społeczny mieszkańców.

Wnioski dotyczące gmin aglomeracyjnych i tych o wysokim kapitale ludzkim są zbliżone dla badania jakościowego oraz ilościowego. Te jednostki wyróżniają się na terenie kraju, a wyjaśnienie ich rozwoju jest dobrze ugruntowane teoretycznie. Zarówno nowa geografia ekonomiczna, jak i nowa teoria wzrostu wymieniają aglomeracyjność i wiedzę jako kluczowe czynniki związane ze wzrostem liczby przedsiębiorstw i rozwoju regionalnego. W dysertacji zauważono, że nowym elementem wyłaniającym się w tym badaniu jest proces powstawania gmin-liderów aglomeracji pod względem liczby przedsiębiorstw. Szczególnie

widoczne było to w przypadku Tarnowa Podgórnego i Lesznowoli, w których przyjęto strategię przyciągania na teren gminy inwestorów zewnętrznych, opierając się na planach zagospodarowania przestrzennego i dobrej pracy urzędu (nastawionego na pozyskanie inwestorów), a także wykorzystując położenie w aglomeracji. Całość dopełniał zarządzający procesem wójt.

Dysertacja umożliwia lepsze zrozumienie procesu przedsiębiorczego w kontekście regionalnym. Przeprowadzając to badanie, zdecydowano się na odwołania do nowej teorii wzrostu z wykorzystaniem modelu procesu przedsiębiorczego w kontekście regionalnym. Dalsze kierunki badań mogą skupić się na analizie polskich gmin turystycznych w porównaniu do podmiotów światowych, zwłaszcza pod kątem procesu wzrostu firm. Innym kierunkiem analiz jest uwzględnienie polskiej specyfiki historycznej, np. poprzez włączenie do modelu zmiennej monitorującej dawne Państwowe Gospodarstwa Rolne – może to być czynnik wyjaśniający duże zróżnicowanie wewnątrz województw. Lepsze zoperacjonalizowanie obecności w aglomeracji, również może wnieść nowe walory badawcze.

Literatura

1. Capello R., Nijkamp P. (2009). *Handbook of Regional Growth and Development Theories*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited
2. Hindle K. (2010). How community context affects entrepreneurial process: A diagnostic framework. *Entrepreneurship & Regional Development* Vol. 22, Nos. 7–8, pp. 599–647

Summary

The dissertation examines the resource determinants of entrepreneurship in communes, referring to the entrepreneurial process in the regional context and the new theory of growth. The dissertation analyzed the resources that affect the process of increasing the number of operating companies in municipalities. The main dependent variable is the number of enterprises entered in the REGON database for 10,000 residents. The most important explanatory variables are human capital, social capital, presence in the provincial agglomeration and tourism. The research methods that were used to verify the research hypotheses are linear regression and interviews.

Keywords

entrepreneurship, social capital, human capital, agglomerations, regional development